СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 186. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 12. серпня, 1926. VOL. XXXIV. No. 186. Jersey City, N. J., Thursday, August 12, 1926. THREE CENTS

ПРЕЗИДЕНТ НЕ БУДЕ МІШАТИСЯ В КОНФЛІКТ МЕКСИКАНСЬКОГО УРЯДУ З КАТОЛИКАМИ

ПОЛ СМИТС, Ню Йорк, 10. серпня. — Джеймс Фляерті, голова католицько-американської організації Лицарі Колюмба віднісся до президента Кулиджа з меморіялом, в якім просить президента, щоби він інтервенював в справі переслідувань католиків в Мексику, які є американськими горожанами. Лицарі Колюмба як американські горожани думають, що мають право ставити того рода домагання.

Як повідомляють офіціяльно, президент не прийняв делеґації Лицарів Колюмба та зазначив, що конфлікт мексиканського уряду з церквою є домашньою справою Мексика. Америка не буде мішатися до цего, а о скільки робиться кривда американським горожанам, то ця справа належить до департаменту стейту, а не до президента.

ОБЛОГА НА БУТЛЕҐЕРСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ.

МІЯМІ, 10. серпня. — Шість малих кораблів вихало на поміч малому прибережному корабеви, який розпочав боротьбу з бутлеґерським кораблем, що не дав себе сконтролювати і розпочав стріляннину з машинових крісів і з гармат.

ВСІ ЗНАЛИ ПРО ЛЮБОВНІ ЗНОСИНИ ГОЛЛА З ЕЛЕАНОР МИЛЛС.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 10. серпня. — Зі зізнань свідків виходить, що ціла родина Е. Миллс, яку замордовано коло Ню Бронсвик враз з пастором Голлом, добре знала про те, що між ними були любовні зносини. Знали то й сусіди, ще кілька місяців перед виконанням морду.

КАЄС ТВЕРДИТЬ, ЩО КАТОЛИЦЬКА ЄРАРХІЯ ВИКЛИКАЛА ХАОС В МЕКСИКУ.

„Гуд Вилл" місія з Америки, яка тепер студіює відносини в Мексику, мала розмову з президентом Каесом про причини боротьби уряду з католицькою церквою.

Президент Каес заявив, що уряд і конституція трактує всі релігії однаково і до всіх їх ставиться з однаковим поважанєм. Заворушення, які повстали в Мексику на тлі релігійно-політичнім, спричинила єрархія римсько-католицької церкви в Мексику. Католики в Мексику старалися все́гда обходити закони і їх не виконували. Вони ніколи не хотіли тут узнати иншого авторитету, а тільки той один, що походить з Риму. Вони завсігди змагали до цего, щоби задержати політичну силу в своїх руках. Католицька єрархія не може спинити тих великих економічних і соціяльних реформ, до яких прямує уряд.

Місія подає ще в своїм комунікаті, що тепер нема ніяких заворушень в Мексику, ні навіть познак, щоби на такі заворушення заносилося.

НЕ ТАК ТО ЗЛЕ БУТИ ЖЕБРАКОМ.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 10. серпня. — Перед судією Симпсоном станув Якуб Френк, волоцюга-жібрак, якого придержала поліція перед кількома днями в Чайнатавн. Жебрак мав при собі $12,385 кеш, а кромі того на щадничих книжках в банках $9.800. Жив він в покою, за який платив $5 місячно, а в день працював як послугач в дроґґторі.

НЕ ЗАХОТІЛА БУТИ ЗВИЧАЙНОЮ ЖІНКОЮ І ЗАБИЛА ЧОЛОВІКА.

НЮ ЙОРК, Н. Й., 10. серпня. — Миссис Роза Феррарі з Бруклина повідомила своїх приятелів, щоби вони подали до поліції, що вона забила свого чоловіка. В короткім часі по тім сама вона зголосилася на поліцію, яка пошукувала за убийником її пок. мужа. Феррарі прийшла на поліцію вся в жалобі, вбрана на чорно. На запит, чому вона допустилася такого злочинства, відповіла, що її чоловік вимагав від неї, щоби вона була „звичайною жінкою", а вона такою не хотіла бути.

СТАНЕ КОНҐРЕСМЕНОМ НА МІСЦЕ СВОГО ЧОЛОВІКА, ЯКИЙ В КРИМІНАЛІ.

ПАЙКВІЛ, Ке., 9. серпня. — Джан Ленґлей вислав сеґодня ґратуляційну телеґраму до своєї жінки, яка побідила при правиборах до конґресу. Конґресмен Ленґлей мусів зрезиґнувати і піти відсиджувати вязничу кару, на яку його засуджено за те, що належав до змови на знищення акту Волстеда.

ПОВИТАЛИ БИ АМЕРИКУ В ЛІЗІ НАЦІЙ.

ВІЛІЄМСТАВН, Месс., 9. серпня. — Бувший міністер Греції до Франції Ніколяс Політис говорив в Політичнім Інституті про погляди Латинської Америки про Лігу. Він підніс, що делеґати Лат. Америки не криються з тим, що їм перевага Америки на американськім континенті не на руку і вони булиб дуже раді, колиб Америка приступила до Ліґи Націй. Тоді булаб для них велика міжнародна ґарантія і всі вони не потребували би зброїтися. Лігу вважає Лат. Америка за завязок такої міжнародної організації.

ТРЕНОВАННЄ СТУДЕНТІВ ВЖЕ ПОЧАЛОСЯ.

ПЛЕТСБУРГ, 9. серпня. — Молоді студенти, в числі 1700 відбули свої перші вправи і машерували відважно як стара войска. Студенти ті відбувають військову добровільну муштру в кемпах, яка буде тревати цілий місяць. Всі студенти-вояки вже на добре обсмалилися. Всі мають добрий гумор, а ще лучший апетит. Зідають на снідання цілі гори яєць і шинки.

ЗЛОВИЛИ КУРЯЧОГО ЗЛОДІЯ.

Курячий злодій Іван Білобрин з Жовтанець, пов. Жовква, не мав оноді щастя. Вибрався він до сусідного села Руданці на крадіж і заліз до курника господаря Лемішки. Але в курнику він так неосторожно маніпулював, що пес на ланцюху став дуже уїдати і збудив господаря. Лемішка вийшов з хати, побачив в курнику гостя і хотів його зловити. Але злодій був сильніщий, кинув Лемішку до землі і став втікати. Лемішка зірвався, з криком пустився за злодієм і зловив його. Тимчасом вибігла його жінка з дітьми на поміч чоловікови, а також сусідка Паранька Сідельник вхопила коцюбу і гайда на злодія, а цей вийняв ніж і тяжко зранив Параньку. Арештовано його. Так уратовно кури Лемішки.

НЕ ВДАЛАСЯ ШТУКА.

В дворі в селі Стоянові коло Радехова був Михайло Олексинський з Павлова за нічного сторожа. Знаючи, що його дідич Шац дуже боїться бандитів, постановив легким способом прийти до грошей. Умовився отже зі своїм товаришем, щоби нібито напав на двір. І от оноді в ночи Олексинський застукав до вікна дідича і сказав йому, що збуї напали на двір і домагаються, щоб їм дати 100 зл., бо інакше будуть рабувати і двір пустять з димом. Але пан дідич, хоть як був переляканий, став торгуватись і дав тільки 50 зл., бохонець хліба і трохи масла. На другий день поліція, взявши Олексинського на допити, дійшла до правди і ствердила, що то Олексинський разом з товаришем видумали напад збуїв, щоб заробити гроші. В хвилі арештовання Олексинський хотів поповнити самовбийство і ножем зранив себе в черево і в шию. Раненого відвезено до шпиталя, а за його товаришем шукає поліція.

ТЕРПЕЦЬ БЕСАРАБЦЯМ УРИВАЄТЬСЯ.

Більше місяця вже проминуло з того часу, як відбулися вибори по всій Румунії до державного парляменту. В цій передвиборчій кампанії — як то ми вже повідомляли свого часу, неабияку ролю мали відогравати своїми голосами пригнічені національности, що у великобоярській Румунії живеться їм неабияк солодко. Тож обіцянками, улесливими словами, а частіше збройною силою та жандармськими способами румунські пани вийшли щасливо з тих виборів. Та для найбільше розумних з румунських володарів що дня стає ясно, що Бесарабія не хоче бути під Румунами, а стремить до самовизначення своєї волі. Слід згадати хочаб те, що до виборчих урн пішло всього 35% виборців з Бесарабії. Бувший голова „Сватул-Церії" Цан-Галіпа на запити представників преси про стан Бесарабії відповів так:

„Терпець Бесарабії уриваєть ся. Ніхто не зможе сказати сьогодні, що буде завтра".

ЯК ВИГЛЯДАЄ АҐРАРНА РЕФОРМА СЕРЕД БУКОВИНСЬКИХ СЕЛЯН.

Аґрарна реформа на Буковині завдала стільки ударів буковинській сільській голоті, що просто стогін стоїть по всій країні. Не лише сам закон, що його видали дідичі та капіталісти, але ще й аґенти цієї реформи дошкулюють селянинови — хоч лягай та вмирай!

Ось що пишуть селяни села Давидівці на Буковині:

„Аґрарна комісія придідила для нашого села 30 ґектарів до поділу. Гадавби хто, що це поле розділилося найбіднійшим селянам. Але воно не так. Цього року аґент від аґрарної реформи Александер Цурканович розподілив ці ґектари, як йому хотілося; дістали багатші, що йому-ж за це задурно обробляють поле. Бідні-ж люди нічого не дістали. А то ще був випадок, коли бідна вдова Кіца Савчук, мати пятьох дітей, дістала 20 пражин з того поля й засіяла. Разом дала на службу до того аґента свою 12-літню дівчину за мізерну платню. Та дівчині було надто тяжко у нього і вона мусіла кинути службу. Аґент зарадив цьому: він любісінько відібрав від її матері 20 пражин того поля, що вона його засіяла".

ЗВІРСЬКІ ЗЛОЧИНЦІ.

В селі Олійнику коло Підгірцьова сталася подія, яка свідчить, що люди нині гірш диких звірів. До господаря Сівіка застукав хтось до вікна. Коли господар збудився, незнаний голос сказав, що його прислав війт, щоб Сівік зараз прийшов до него. Коли господар вийшов на двір, кинулись на него два збуї. звязали його і закнеблювали уста. Опісля, увійшли до хати, де спала жінка Сівіка з дволітною дитиною, і зажадали грошей від неї. Коли жінка казала, що грошей нема, збуї загрозили їй, що убють її дитину, як вона не скаже, де чоловік сховав гроші. Перелякана жінка повела збуїв до комори і показала їм скриню з мукою, де чоловік ховав гроші. Коли злодії бабралися в муці, жінка вихопилася на двір і стала кричати. Тоді збуї зі злости вхопили дитину за ноги, головою вдарили о одвірок і забили її. Опісля повтікали.

БЕСАРАБІЯ ПРОЦВІТАЄ...

За офіціяльними румунськими статистичними даними на Бесарабщині останніми роками шириться вилюднення: зменшуються народження, збільшуються вмирання. Так нпр. в 1924 р. зареєстровано по містах 10,381 народження, а в 1925 р. вже тільки 8,735, цебто зменшення народжень дає 1,646 душ. За той же саме час число смертей збільшилось на 1,000 душ. Отже, виходить, за який рік на 10,000 населення падає втрати 2,646 чоловіка, то є більш ніж 25% населення. По селах помітно такий самісінько процес, а саме: з 99,910 чол. у 1924 р. народження зменшилось до 93,656 чол., у 1925 р. значно зросла і смертність.

НАСЛІДКИ ПОВОЄННОГО ЗІПСУТТЯ.

Повоєнне зіпсуття молодіжи таке, що кров стинається в жилах, чуючи, що діється по містах і селах. Привикши в часі війни до лінивства і надивившися на всякі воєцькі злочини, ця молодіж зовсім здичіла. Ось що доносять з Красника: Тамтешний жидок Хаїм Реґіен скуповував худобу на заріз по околичних селах. Оноді прийшов він під вечер до села Шестарка і тут впросився на ніч до місцевого війта Івана Мороза. Війт постелив йому в стодолі, де звичайно спав його син Максим і його товариші Кароль Жаба і Іван Козак, всі три 19-літні парубчаки. Полягавши, зачали парубчаки розмовляти з Хаїмом і довідались від него, що він має коло себе гроші на закупно худоби. І от всі три постановили убити жидка і поділитися його грішми. Коли жидок заснув, парубчаки вдарили його залізною штабою, а коли від цего жидок не згинув, вилами пробили йому груди. Хаїм сконав, а парубчаки забрали гроші і поділилися ними. Вже свитало і трупа не можна було винести, тому прикрили його соломою, а на другу ніч винесли трупа до поблизького ліса і там його закопали. Коли жінка Хаїма через кілька днів надармо очікувала чоловіка, занепокоєна донесла поліції, що її чоловік десь пропав. Поліція нитці дійшла до клубка і арештувала всіх трох злочинців. Станугь вони перед наглим судом.

З ЖИТТЯ БЕСАРАБСЬКОГО СЕЛЯНИНА.

За відомостями румунських ґазет становище бесарабського селянина, не зважаючи на кращий сьогорічний врожай, ще дужче погіршало, ніж то було той рік. Кожен селянин в довзі, як в шовку. Лихварі і спекулянти, через руки котрих проходили урядові позички, намагаються ще цієї осени злупити з селян крім позички ще 200—300% прибутку. З огляду на цілковиту відсутність залізничного транспорту селяни знову попадають в неволю до лихварів. На всю Бесарабію для реалізації врожаю румунська буржуазія дала 1 міліон лей, то є біля 75 тисяч карб. Коли взяти на увагу, що спекулянти і крамарі вже встановили конечні ціни на хліб, 50—56 леїв за пуд пшениці, то можна собі уявити, в яке ярмо загазить біголаший селянин Бесарабщини.

МУСІЛИ УЖИТИ „ХЛОПСЬКОГО ПАРАГРАФУ".

З ярмарку в Стрию вертав до Болехова різник Альойзи Шиманський разом зі своїм тестем Бобиком. Проти них надїхав Дмитро Бурлак зі своїм братом зі Станькова. Пан Альойзи обурився, що „хлопи" здалека його не вибирають і розпочав з ними сварку. Слово по слові — і дійшло до бійки. Розлючені брати Бурлаки вхопили орчики і так побили різника і його тестя, що відвезено їх до шпиталя.

ПОАНКАРЕ ПОБІДИВ

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗІБРАННЄ В ВЕРЗАЛЮ УХВАЛЮЄ АМОРТИЗАЦІЙНИЙ ФОНД. — ВЕЛИКА БУЧА З БОКУ БОЛЬШЕВИКІВ.

ПАРИЖ, 10. серпня. — В тій самій галі, в якій тому 51 літ ухвалено конституцію Третої Республики, зібралося Національне Зібраннє, щоби ухвалити амортизаційний фонд, а тим самим дати конституційну запоруку всім тим, що мають французькі бонди. Фонд ухвалено враз з відповідним додатком до конституції. Ухвала перейшла 671 голосами проти 144. Против закона голосували головно большевики і часть соціялістів.

Бучу викликав молодий горячий большевик М. Доріо десь коло 8. години вечером, а Зібрання радило без перерви від рана. Президент палати відбирав йому слово, а потім зарядив, щоби опустив салю за зневагу і бучу. Доріо не хотів вийти. Тоді зявився на салі ґенерал Пеллетіє, герой з послідної війни, який стратив у війні руку і взвав Доріа опустити салю. Пеллетіє зявився в супроводі військової асисти. По його взвано Доріо опустив салю.

Зміну конституції критикували завзято ще й соціялістичний посол Блюм і другі.

ЧОМУ ЗАГОВОРИВ КЛЕМАНСО ЗА ДОВГИ.

СТ. ВІНЦЕНТ СІР ЖАРД, Франція, 10. серпня. — 85-літний „Тиґр" Клемансо заявив на запит американського кореспондента, що коли є який нарід на світі, що любить Францію, то це нарід американський. Та в послідних часах зайшли такі зміни, які кажуть сумніватися, чи та приязнь істнує між обома народами ще й сеґодня. Богато Американців звертаються до Клеманса з просьбою, щоби він заговорив в тій справі. Те саме говорили йому найвизначніші люди в самій Франції. Це було причиною його письма до президента Кулиджа. Цей лист не становить якоїсь критики — політичної чи економічної. Клемансо хотів тільки заховати приязнь Франції до Америки, яка тепер дуже захитана, а все те через довги. А довгів тих Франція ні узнати ні сплатити не є в стані, бо вони означають погибель для неї.

ПОЯВА ШАРКІВ В АНГЛІЙСЬКІМ КАНАЛІ.

БУЛЬОН, Франція, 10. серпня. — Ішак Гелмі з Еґипту і Джордж Мікель з Франції мусіли перервати плавбу англійським каналом і спасатися втечею на лодку перед шарками, яких появилася ціла громада.

ВЕЛИКЕ ВІДКРИТТЯ В ПРОДУКЦІЇ РУХОМИХ ОБРАЗКІВ.

БЕРЛІН, 10. серпня. — Щойно недавно тому винайдено спосіб на відбиранне кольорових образів, а вже знова доносять про новий винахід, який причиниться до подешевлення рухомих образів. Дорогий розчин срібла, якого вживано при викликуванню образів, заступлено тепер новим, а дуже дешевим хемічним складником.

ПОРІЗАВ ПРЕМІЄРА.

БАҐДАД, 10. серпня. —Преміера Іряку Мушина порізав по лици бритвою якийсь Гімі з якоїсь пімсти. Преміера відвезено до шпиталя.

СТРАЙК З СИМПАТІЇ.

ЛІЛЬ, Франція, 10. серпня. — 4,000 майнерів вийшло на страйк, щоби тим способом оказати свою симпатію страйкуючим майнерам в Англії.

БАРОН РОТШИЛЬД МАЛОЩО НЕ ЗАТОНУВ.

ПАРИЖ, 10. серпня. — Світовий банкир Джеймс Ротшільд хотів доплисти коло Шербурґа до корабля Олимпік. Лодка, якою плив, так захиталася, що він впав в воду і малощо не затонув. Олимпика таки не досягнув і мусів вертати назад до Шербурґа.

СВЯЩЕНИК ЗАСУДЖЕНИЙ НА СМЕРТЬ.

МОСКВА, 10. серпня. — Видано засуд смерти на католицького священика Поляка Юлінського, який мав провадити шпіонажу в корисгь Польщі. Трох инших польських священиків засуджено на тюрму.

ПРИЇДЕ ШУКАТИ ЗЯТЯ В АМЕРИЦІ.

БУКАРЕШТ, Румунія, 10. серпня. — Румунська королева Марія вибирається сеї зими до Америки, щоби шукати зятя для своєї наймолодшої дочки Ілеани. Шукає такого, щоби походив з давнього американського роду і мав заразом міліони долярів.

НІМЦІ ПЛАТЯТЬ ТОЧНО.

БЕРЛІН, 10. серпня. — Німці виплатили точно свою рату за липень, яка припадає на них після пляну Доса. Виплата виносить около $240,380,000.

В ЧІМ ШУКАТИ НАШОЇ БУДУЧНОСТИ

ОКСФОРД, 9. серпня. — Сер Оливер, який в роках 1913-14 був головою Бритійського Товариства Науки, сказав на мітінгу товариства, що світ наш обертався досі головно в сфері матеріяльній. Будучність однаке буде залежати від тих досягнень, які добуде наука на поли духовнім. Він заявив, що коли це товариство вдруге збереться, то наступить в науці до сього часу велика революція, а ми станемо висшими істотами, як тими, якими ми були досі.

Бритійське Товариство відбуло засідання послідний раз ще в 1894 році. Тоді то Сер Оливер Лодж демонстрував бездротне сиґналізовання.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинока числа три центи.	
One year	$7.00	На рік	$7.00
Six months	$3.75	На пів року	$3.75
Three months	$2.00	На три місяці	$2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$5.00	На пів року	$5.00
Three months	$2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ГОЛОС ОТВЕРЕЗІННЯ І РОЗВАГИ

В часі від 2. до 7. серпня відбувалися в Нюарку реколекції українського греко-католицького духовенства, на які прибуло около 50 священиків. На закінчення реколекцій прибув епископ др. Богачевський. Між священиками ходили слухи, що при кінци реколекцій буде предложений духовенству протест проти редакції „Свободи" до підпису. Та заки до цего прийшло, відбувся ще пращальний обід, на якім був присутним і епископ Богачевський. Підчас обіду встав відомий американський і старокраєвий патріот о. Олекса Пристай і виголосив промову, якої зміст передаємо до відома широкого загалу. Голос о. Пристая дрожав, коли він говорив і слези текли з його очей. Текли слези рівнож з очей майже всіх присутних священиків, а сивий старець говорив ось як:

Було то в тих часах, коли кардинал Сембратович плянували з Барвінським нову еру в старім краю. В тім то часі відбувалася в одній місцевости місія, на якої закінчення приїхав кардинал Симбратович. Та нова ера ще не прийшла була тоді на світ, але вже смерділо нею у воздусі. Всі її відчували, відчувало й наше духовенство. На місію зїхалося богато священиків, а між ними був відомий патріот о. Данило Танячкевич. Коли кардинал Сембратович засів з духовенством до обіду, піднісся о. Танячкевич і сказав такі пропамятні слова: „Ваша Еміненціє! Ми зачуваємо, що ви на спілку з Барвінським задумуєте впроваджувати тут якусь нову еру. Від імени священства звертаюся до Вас з пересторогою, щоби ви не творили ніяких нових ер, бо спричинете роздор в народі і між священством, заподієте велику кривду нашій церкві і пустите брата проти брата. Коли маєте якісь добрі інтенції і пляни, так робіть спільно з нами, з загалом".

Під сю пору наша церква в Америці наражена на напади зі всіх сторін. Богато парохій відпало, а тут ведеться ще файт, який досяг вже не лишень Ваших ніг, але вже й до Вашої голови досягає.

Ми священики з острахом глядимо на те, як наша церква паде і хотіли би знайти спосіб, як цему зарадити. Я вже старий, сивий чоловік. Нині-взавтра можливе, що прийдете на мій похорон. Я тій церкві вірно служив і ніколи її не зрадив. Я ціле своє життє боровся за нарід і за церкву. Я боровся за наші права з польськими старостами в старім краю, немало витерпів я і тут в Америці, бо були часи, що я ходив по чотири тижні в невипраній сорочці. Я і зглядом Вас, Владико, льояльний і мені прикро глядіти на виступи, звернені проти Вашої особи. І мені і нам всім дуже залежить на тім, щоби покласти конець братовбийчій боротьбі, яка тепер тут розгорілася. Памятайте, що наша церква в Америці це тільки маленький корабель. Ви є капітаном того корабля, а ми матрози. Затоне корабель, коли Ви схочете ним кермувати без помочи моряків. А як затоне, то вина спаде на Вас. Тому молю Вас від імени тут зібраних священиків як нашого Владику і Батька: Зарядіть по обіді наради і порадьмося всі разом з Вами над тим, як знайти спосіб, щоб відвернути те лихо, яке нам загрожує.

Епископ Богачевський не відповів нічого а тільки заповів через одного з священиків наради, на які одначе не прийшов. Священики ждали з годину, а по тім довідалися, що владика покликав о. Пристая до себе і з ним конферував. По тій конференції прийшов о. Пристай на галю та заявив, що з його конференції з владикою не вийшло нічого позитивного. Владика не вірить в мирне полагодженнє конфлікту. Инші порушувані справи збув владика мовчанкою.

На таке справозданнє священики знайшли одну тільки відповідь: Їдьмо до хати. І розїхалися. Лишився тільки владика з кількома „найвірнійшими". Що вони врадили, це вже невідоме.

Для нас промова о. Пристая це цікавий документ, бо це слова старого і визначного народного діяча. Належиться о. Пристаєви дійсно велика пошана за те, що він мав відвагу сказати те, що думає і що наказує йому говорити його совість і його національна честь. Він став між нами американським Танячкевичом. Він зробив пролім в тім фарисействі і рабстві, яке вже почало на добре загніжджуватися серед українського греко-католицького духовенства в Америці. Як народній діяч і патріот не міг він довго стерпіти того, що на його очах повстає в Америці якась нова ера. А та ера вже є, вона вже „смердить у воздусі" і затроює ціле наше життя. Тішимося, що вже є такі, що її пізнали.

Нова ера кардинала Сембратовича збудила зі сну колишнє дрімуче галицьке громадянство. Перед грозою небезпеки станули до боротьби з нею всі як один. І вона провалилася соромно, хоч затронула собою навіть такі імена як живучих ще нині визначних українських діячів, якими є Юліян Романчук і Олександер Барвінський. Не маємо й ми ніякого сумніву, що очистимо американську еміґрацію від сопуху нової ери з Филяделфії. Епископ Богачевський і др. Назарук як творці американської нової ери не будуть довго тішитися своєю сліпородженою, нежиттєздатною дитиною.

ТОЙ, ХТО НЕ ВИПОВНЯЄ ТОГО ДІЛА, ДО КОТРОГО ВІН ПОЧУВАЄТЬСЯ, ЛИШЕНЬ ДЛЯТОГО, ЩО ВОНО ВИДАЄТЬСЯ ЙОМУ МАЛИМ, ОБМАНЮЄ СЕБЕ САМОГО. ВІН НЕ ВИКОНУЄ ЙОГО ДЛЯТОГО, ЩО ВОНО МАЛЕ, АЛЕ ТОМУ, ЩО ВОНО ДЛЯ НЬОГО ЗАВЕЛИКЕ.

ЯК РУТЕНСТВО БОРОЛОСЯ ПРОТИ ІВАНА ФРАНКА

Хто читає життепись Івана Франка або історію українського національного руху в Галичині за другу половину 19. століття, тому певне затямиться як найбільше маркантне явище тяжка, довга й завзята боротьба, яку звів Іван Франко проти своїх ворогів, і не з чужої, але зі своєї рідної суспільности.

Боротьба се довжезна, бо треває вона від самого майже першого виступу Івана Франка до публичної діяльности коло 1878 року аж до початку 20. століття або коло 40 літ. Боротьба се була завзята, бо з одної сторони виступили всі зорґанізовані сили старовини, назадництва, заскорузлости, які мали за собою уряди й церкви, жандармів, суддів, тюрми й шибениці; а з другого боку проти них виступила горсточка молодих людий, які не мали ніякої сили, кромі свого слова, живого й писаного. Власне в сьому лежить і вся велич сеї боротьби зі сторони Франкової ґрупи, що мимо своєї безсильности вона не збоялася могучої сили ворогів, але кинула їм визов на бій завзятий, безпощадний, на бій на життє й смерть.

Як росповідає самий таки Іван Франко, пропаґанда, яку повів він і Мих. Драгоманів, не оберталася коло соціялізму, за який його арештовано й запроторено в тюрму, але довкола голошення нових засад особистої моральности людини. Вони голосили, що всякий чоловік, який бере участь у громадській роботі, має бути щирою, простою й постійною людиною. Вони пятнували як моральну мерзоту загальне тоді поступованнє українських діячів, які на словах називали себе патріотами, величали себе подвижниками й оборонцями прав рідного народа, а на ділі всею своєю публичною діяльностю вчили наших людий гнутися далі перед панами, лизати руки епископам і другим „високо поставленим" особам. Іван Франко показував, що людина, яка вчить своїх людий рабства, не може себе по правді назвати патріотом, бо патріотизм власне зміряє до того, щоби своїх рідних людий з рабів переробити на вільних людий, рівних другим народам. Він виступав проти нещирости сих великих патріотів на губу, які голосили високі й горячі промови, як довго не дірвалися урядницького ковніра, крилошанської відзнаки або офіцирського кутаса. Він горячим зелізом своєї сатири пік тих плазунів, які погляди на те лишень мали, щоби їх продати за миску сочевиці першому ліпшому „власть іміющому", ляцькій шляхті, австрійському урядови чи Святому Юрови. Він взивав Українців іти після власних думок, за свої погляди терпіти всякі переслідування, а не зміняти їх для вигід та почестий.

Вже отсі ідеї самі внесли в заскорузлу галицьку суспільність страшний фермент. Відразу проти Івана Франка й його товаришів виступили всі, яких Франкова проповідь чесности особисто діткнула. Як гадє розповзується зпід каменя, коли в нього вдарить грім, так зпід галицької заскорузлости стали вилазити всякі плазуни, щоби нападати на тих, що кинули грім на їх леговище. Полізло проти Франка зі сиком всяке гадя, яке вважалося оборонцями суспільного порядку. Полізли святоюрські крилошани й польські старости з доносами й підшептами проти Івана Франка до австрійського уряду та довели до того, що Франка замкнено до тюрми на 8. місяців.

„Мене", пише він, „трактовано як звичайного злодія, посадженого між самих злодіїв та волоцюг, котрих бувало в одній камері зо мною 14—18, перекидувано з камери до камери при неустанних ревізіях і придирках (це, бач, за те, що я „писав", т. є. записував на випадково роздобутих карточках паперу олівцем пісні та приповідки з уст соузників, або й свої вірші), а кілька тижнів я просидів у такій камері, що мала тільки одне вікно, а містила 12 людей, з котрих 8 спало на тапчані, а 4 під тапчаном для браку місця. З протекції, для свіжого повітря, соузники відступили мені „найліпше" місце до спання — під вікном насупроти дверей; а що вікно задля задухи мусіло бути день і ніч одчинене і до дверей продувало, то я що-рана будився, маючи на голові повно снігу, навіяного з вікна".

Подібні переслідування були обчислені на те, щоби зломати духа Івана Франка, завернути його з дороги просвічування власного народа, та повернути в раба, служителя пануючих та гнобителів. Богато було людий, які в своїй молодости говорили палкі промови про народне визволення, але скілько з них „навернулося", одні страха ради, а другі для посади, пенсії або почести. Ждали й від Франка гнобителі, що він пігне голову, здійме шапку, і стоячи навколішки буде просити прощення за свої „молодечі" виступи та буде обіцювати підпирати світські і духовні престоли. Ті, які його до сього намовляли, були навернені Юди, бо власне Юди й зрадники бачуть у кождому чесному чоловіці, що вірно держиться своїх поглядів без огляду на тяжкі наслідники для себе, осуд власної подлости. Але Франко відопхнув від себе всі юдині руки, і кинув їм у лице свій відважний визов у поемі: **На суді:**

Судіть мене, судді мої,
Без милости фальшивої!
Не надійтесь, що верну я
З дороги „нечистивої",
Не надійтесь, що голову
Пред вами смирно схилю я,
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоч хвилю я.

Судіть мене без боязни,
— Та ж сильні ви, те знаєте!
Судіть без стиду, та ж ви стид
На привязі тримаєте;
Судіть, як каже право вам,
Судіть гостріще, тяжче ще, —
Та ж ви і право, то одно
В одній машині колісце.

Одно лишень прошу я вас,
Скажіть виразно й сміло ви:
Яка вина моя і тих,
Що враз зі мною йдуть і йшли?
Скажіть виразно: „Люде ті,
То зрадники! Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити наш суспільний лад!"

Тай ще скажіть, за що хотять
Перетворити лад цілий?
За те, що паном в нім багач,
А гнесь слугою люд німий;
За те, що чесна праця в нім
Придавлена, понижена,
Хоч ввесь той ваш суспільний [лад
Піддержує й живить вона;

За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт;
За те, що тут з катедр, амбон
Ллесь темнота, не ясний світ;
За те, що ллесь міліонів кров
По приході панів, царів;
За те, що люде людям тут —
Кати, боги, раби гірш псів.

А ще скажіте, як той лад
Перевернути хочем ми?
Не зброєю, не силою
Вогню, заліза і війни,
А правдою, і працею,
Й наукою. А як війна
Крівава понадобиться —
Не наша буде в тім вина.

Та ще скажіть, що ви й самі
Не відмовляєте нам то, —
Що правду ми говоримо;
Що прямо, чесно ми йдемо
За правдою... Все те скажіть,
Судді мої, по щирости,
Тоді в імя сього ладу
Судіть мене без милости!

Отсею поемою Іван Франко, що так сказатиб, дає своїм ворогам віз і перевіз. Він ставить справу ясно, в чому він ріжниться від своїх ворогів. Він звертає увагу суспільности, що говореннє про те, що, мовляв Іван Франко зійшов на дорогу нечестиву, се пуста фраза, яка не значить нічого так довго, поки не скажеться, якою саме дорогою він іде, до чого він зміряє. Він радить своїм ворогам не вдавати милосердних святців, але мати відвагу сказати народови, за що вони стоять. Він радить поступати так само відважно, як він. Коли він може за свої погляди терпіти, то най вони скажуть народови, за що вони стоять, і не закриваються ніяким фалшивим милосердем.

Франко виразно говорить свою програму, за яку він стоїть, за яку він готов понести всякі особисті страти. Ся плятформа се поле бою, на котрім він хоче стрінутися зі своїми противниками та з ними копіє зломити. Франко каже, що він стоїть проти суспільного ладу, але на те, щоби його перетворити на новий. Він стоїть проти старого ладу, в якому люди мусять гнутися перед паном та не мають права сказати свого слова. Він стоїть проти ладу, в якому чесна людина придавлена й принижена, хоча вона своєю працею піддержує весь сей лад. Він взиває своїх противників, щоби вони отверто сказали, що він тому стоїть проти старого порядку, бо в ньому дармоїди ссуть піт і кров працюючих, а з амбони замісць світла ллется темнота.

Таку програму заступає Іван Франко. Отсі питання має вирішити боротьба, а не що инше. Не питаннє в тому, чи Франко „зійшов з дороги", чи правдивий один або другий особистий наклеп проти Івана Франка, а в тому, чи далі мають працюючі люди, які світ удержують своєю працею, бути в темноті, приниженню, безправству. Особи тут ні при чому. Боротьба тут іде за великі питання історії, а не за особи.

Відомо, Франкові противники не могли сього зробити. Вони боялися сказати народови, що вони стоять за його дальшим приниженнєм, а за своїм вивисшеннєм. Вони не могли сказати йому виразно, що вони далі стоять за визиском народа, за його безправєм, безголосностю. Вони не могли поставити питання виразно перед народом. А не могучи поставити питання ясним рубом, вони мусіли справу далі затемнювати, бо чули, що лишень затемнюючи справу, вони зможуть ще удержатися при проводі, при почестях, гонорах і пенсіях. Вони далі голосили народови, що головна ціль Івана Франка се завести безбожність серед народа, покасувати церкви, підорвати всяку віру. Вони говорили, що Франко хоче, аби нарід думав лишень про матеріяльні потреби, про „жолудкові ідеї", які як вони говорили, нарід зводять на дикуна. Вони послугувалися щедрою рукою особистими нападами на Франка й його товаришів, наповняли ґазети свої не просвітою для народа, але клеветами, підшептами, наклепами. Сі ґазети, що нібито мали ширити освіту, були вщерть переповнені лайками. Все, що в світі сталося, перекручувано на свій лад, щоби доказати, що Іван Франко знова помилився. Сими способами старалася бороти темнота проти світла, нерозуміння й зрада народніх інтересів проти освідомлення про них, поступ проти заскорузлости.

Який був вислід сеї боротьби?

Як сказано, боротьба була нерівна, бо проти горсточки товаришів Франка станула вся зорґанізована держава, церква, й суспільність. Здавалося, що побіда по стороні Франка неможлива. Та сталося інакше. Вороги всі не почислилися добре, бо не числилися з тим одним, що те, що говорив Іван Франко, все те стремлінне до освіти, розвою, стремлінне до повного розвою сил ума, до всесторонньої діяльности дано природою кождому здоровому чоловікови. Франка й його товаришів переслідували, але слова їх падали на живу землю, і чим далі тим кращі плоди давали. І нині ми бачимо таке явище, що по всіх тих золотоковніровцях та святоюрцях, які Франка переслідували, память загинула, а Іванови Франкови живий памятник у своїх живих серцях ставить трийцять міліонів українського народа.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

I.

КОЛИ ВЖЕ РАЗ ЗРОБИМО КІНЕЦЬ НАШИМ ЄЗУЇТАМ.

Читаю „Свободу" від кілка до кілка, або, як то кажуть, від дошки до дошки. Ще ніколи не знайшов я в „Свободі" нічого такого, що булоби противне церкві, Богови чи релігії. А тут вичитуємо в „Америці" несотворені річи. Кажуть, що „Свобода" виступає навіть проти філаделфійських сиріт. І хто то так пише, як не католицька ґазета враз з редактором д-ром Назаруком і епископом Богачевським, який дає на те свою згоду. Я думаю, що ми члени Союза і всі свідомі громадяне не можемо цего далі терпіти. Як то може бути, щоби за те, що Обєднаннє не хотілося піддати під диктат епископа, що воно зарядило свято Франка та виступило проти конкордату і рутенства мала тепер терпіти „Свобода" і У. Н. Союз такі образи, якими обкидує нас „Америка". Обєднаннє поступило так, як повинно, і за ним нині стоїть кождий, навіть той, що може був йому передше противний. І „Свобода" не може писати що иншого, а тільки мусить стояти на тім, на чім стануло Обєднаннє.

Наші єзуїти розібрали собі тепер вже забогато. Польська ґазета „Нови Сьвят" привитала приїзд епископа Богачевського як приїзд польського обивателя, а друга польська ґазета навіть помістила вірш в його честь. А ми, Українці, мусимо, на жаль, витати епископа Богачевського такими дописями, які тепер читаємо в українських часописях, бо инших писати не можемо, бо наша совість не каже инакше писати. Ми постоїмо за честь своєї організації і за честь своїх редакторів. Тепер вже нарід инакший. Не запалюється так скоро, але як запалиться, то вже його так скоро не вгасите. Кождий бачить, як сильно наш нарід тим всім потрясений і як з дня на день щораз більше ненавидить рутенських єзуїтів.

Петро Косьмій,
укр. робітник з Ню Йорку.

II.

Але то раз вояка з того д-ра Назарука. Як тільки побачить ворога трохи з близька, а він в ноги, тай вже в лісі. А кажуть, що він собі чоловічина бувалий. Був на кони і під конем. Кажуть далі, що і нюх має добрий і то такий, що такого по цілім світі шукати. Зелені то вам занюхає і на другім світі. Тільки файтер трохи з него кепський. Оттак вкусить як та москіта, що тільки стає нудно, ні свербить ні болить.

Як та москіта нассався крови в президента Петрушевича, нассався крови з Січової Організації, а тепер веде епископа Богачевського в поле. І заведе! Щоби там отці Курилли навіть дуба ставали, то це на ніщо не здасться. Дуже мене то здивувало, як д-р Назарук тепер взиває до мира і каже редакторам „Свободи" перепрошувати епископа. Тепер втікає до ліса, а передше не подумав про те. Та тепер вже Пане д-р Назарук, все для Вас пропало. Ми довго ждали на ту хвилю, щоби можна в Америці представити Вас нашому громадянству в правдивім світлі. Тут ковбасою рота не затикають, ні нема польських баґнетів до Ваших услуг. Тут ми не дозволимо Вам насміватися з наших почувань, ширити кацапщину та паплюжити наших найбільших ґеніїв. З вами нема тепер ніякого мира. Не знайдете такої руки, якаб піднеслася до згоди з Вами.

Йдіть собі від нас і пишіть студії про ті „литки", які Ви студіювали в церкві на Евхаристичнім Конґресі.

Тішимося всі, що раз вже можна буде прочистити наше життя, бо будемо тепер мати нагоду пізнати всіх рутенців, москвофілів і польонофілів. Всіх їх імена треба печатати. Хай покажуть своє обличчя, щоб не ширилося баламуцтво між нами; щоб ми знали, з ким нам по дорозі, а хто наш ворог.

М. Туркот з Филаделфії, Па.

III.

РУТЕНСЬКА ДУША.

Спека була страшна. Сонце пражило мов огнем, а вітер ані шипирнув. Задуха змагалася з кождою годиною і не позволяла майже віддихати. Видавалося, що навіть вказівки годинника на ратушевій вежі начеб утомлені задухою, лініво посувалися і тим денервували населеннє, яке не могло дочекатися вечірного холоду.

Та вечір поволи, але певно наближався, сонце хилилося до низу, зробилося червоне як кров і сховалося, а на північно-західнім горизонті показалися темно-сині хмари. Нараз загуркотіло, заклекотіло, начеб ціле пекло збунтувалося. Котилися хмари із заходу на схід мов величезний вал і сповивали собою землю і все, що на ній живе. Надходила туча! Все, що жило, поховалося по криївках і домах, а тільки одна душа небіщика Андрія, збита із шляху, шкандибала по небосклоні, шукаючи небесних воріт. Блукала бідна і ніяк не могла віднайти воріт, а страшна буря і надходяча темна ніч наповняли її тривогою. Та нараз бачить вона перед собою в небеснім склеплінню невеличке заглубленння, а у нутрі тогож щось начеб двері з клямкою. Біжить туди що сили, бідна і затрівожена, а прибігши бачить царські врата, а над ними велику золоту напись: „Хто стукає, тому отворять". Врадувана душа Андрія вхопилася правою рукою клямки, а лівою почала зі всеї сили стукати у небесні врата. Стукала і стукала, аж утомилась, але ніхто не отворив воріт, ані не відзивався.

Доведена до розпуки душа почала гірко плакати, але в тій же хвилі впала на добру думку. Вона зауважила, що досі стукала не правою рукою, але лівою, а вона не раз і не десять разів чула в життю, що царство небесне не для лівих, але для правих призначене. Застукала отже правою і в тій хвилі царські врата отворились, а серед них явився з ключами у руці старий, сивий мов голуб святий угодник божий, апостол Петро. Оподалік нього стояло двох ангелів-сторожів, котрі не зводили очей із святого Петра, начеб чекали якихсь приказів.

„Чого тобі треба, що приходиш пізної ночі та ще й в таку хуртовину?" — запитав святий угодник божий.

„Святий угоднику божий! Я є душа, покликана Господом Богом. Приходжу, щоби стати на суд перед своїм Сотворителем і відповісти за усі свої вчинки" — відповіла душа.

„Як так, то добре, але перше, заки станеш перед Богом, мусиш вилеґітимуватися передмною. Яку маєш леґітимацію?"

„Святий угоднику божий, ти певно думаєш, що я приходжу з Польщі. А я є зі Злучених Держав Америки, а там не тіль-

ки померші, але навіть і живі не знають нічого про легітимації".

„Тепер вже розумію, значить ти є Американка".

„Та ні, я не є Американка! Я собі звичайна рутенська душа по небіщикови Рутенцеви, Андрієви."

„Ру-тен-ська? Рутенська душа з Америки? Це знов по якому? Може ти хотіла сказати хінська?"

„Но, ні, таки рутенська, їй Богу, рутенська, тільки що в Америці замешкала."

„Гм!.. Ніяк не второпаю... Але хай там. Нині на світі усе можливе, можливі і рутенці в Америці. Але я мушу записати тебе в книгу. Деж ти родилася?"

„В Малій Польщі, прошу".

„В Ма-лій Поль-щі? Що ти верзеш? Таж єсть тільки одна Польща і то, як мені здається, чи не під французьким протекторатом. Скажиж мені, в якім польськім селі, чи місті, ти родилася?"

„Під самим Львовом, прошу".

„Під Льво-вом? То якаж з тебе тоді рутенка, тай про яку то Польщу ти тут верзеш. Тиж родилася на українській землі і ти українська душа!"

„Та ніби я, по правді, в старім краю українською була, але як у нас в Филаделфії в Злучених Державах заведено наново рутенство, то і я зробилась рутенкою".

„Ага. Тепер вже розумію, то і ти вже, бачу, начиталася того, що вписує той ваш др. Назарук в „Америці", що вніс таке замішаннє в нашу церкву".

„Та то, святий отче, не тільки др. Назарук так пише, але й наші Преосвященції того тримаються".

Святий Петро трохи нахмурився, не відповів нічого, а тільки сказав: „Ходім далі" і питає: „Скільки жертв зложив ти в часі свого побуту на землі?"

Тут якось соромно зробилося Андрієвій душі, бо останніми часами, крім „Петрового гроша" вона на ніякі цілі не давала, тому зі страхом і соромом промовила: „Та давнійше було з жертвами всіляко, але останніми часами я складала свої жертви тільки на семинар та на „Петрів гріш".

„На що? На Петрів гріш, себто для мене? Я ніколи для нікого такого фонду не установляв. Та можливо, що хтось підшивається під моє імя і в моїм імени збирає гроші".

Св. Петро звернувся тоді до одного зі стоячих ангелів і промовив приказуючим тоном: „Прошу провірити ту справу на місци!"

Ангел зник за царськими вратами, а святий угодник божий запав у глибоку задуму. Андрієва душа стояла затривожена. Якийсь дух вступив у неї, инший як той, що був у неї досі, і вона побачила страшний занепад рідної країни, бачила українських інвалідів і сиріт, бачила тюрми повні Українців, бачила, як український жовнір-скиталець в старшій нужді коротає свій молодий вік на вигнанню; бачила, як нещасний інвалід української армії жебрає хліба у тих, проти котрих він боровся; бачила, як кати і свої виродні ренегати немилосердно нищать і затроюють живий організм українського народа. Усе те вона тепер бачила і чула, як усі ті нещасливі витягали до неї свої руки і благали помочі.

Святий угодник божий, апостол Петро, звернувся тоді до Андрієвої душі і так промовив:

„Бачиш, якій нещасливий твій нарід, а ти що зробила для нього, чому ти відцуралася його і зробилася „рутенцем"? Не моя річ судити тебе за те, бо будеш відповідати на суді перед Всевишнім. Моїм обовязком єсть тільки провірити місце твого уродження і твою національну приналежність. Ти стратила свою національну назву, котру Господь наказує шанувати, тому не можу тебе вже задля того допустити до царства небесного. Але що я не знаю навіть, як виповнити твою національну приналежність, то вернися ще раз на землю і знайди там свою національність".

І відійшла Андрієва душа сумом оповита на землю, а святий угодник божий ще довго стояв у царських вратах та похитував сивою головою.

Василь Пухта,
Bridgeport, Pa.

З українського життя в Америці.

МІННЕАПОЛІС, МІНН.

Мої спостереження з життя в громаді.

1. грудня 1925 р. з Чісгольм я переїзджаю до Міннеаполіс. Тут маю кільканайцять односельчан-Хотимирців та чимало знакомих людий, як пр. М. Грубрина і др., з котрими я переписувався, живучи на еміграції у Відні.

Українську громаду в Міннеаполіс я знав досить добре будучи ще в Европі, бож слово Міннеаполіс не тяжко було стрінути в українській пресі. Міннеаполіс складав гроші на бонди, українську позичку, Міннеаполіс удержував 7-ох студентів на університетських студіях у Відні й Празі, складав обильно жертви на Рідну Школу і т. п.

Коли в 1925 р. я був у Ню Йорку, мої знакомі й приятелі чимало гарного розказували мені про громадське життя в Міннеаполіс, додаючи мимоходом, що в Міннеаполіс українська громада на релігійному підкладі розбилася на греко-католицьку і українську православну.

Маючи згадані дані про Міннеаполіс, я приїзджаю сюди, прослідкую тутешнє життя і по короткому часі бачу дісгармонізацію й розбиття на групи, серед яких панують чималі тертя.

Серед Українців в Міннеаполіс і околиці, яких англійська статистика начислює около 3,000 душ, можна ось такі групи підкреслити.

1. Група, зорґанізована при Українській Народнім Домі, складається з радикального елементу, числить около 70 родин. Більша частина цеї групи є приклонниками і членами української православної церкви. Ця група, на загал беручи, складається з радикального елементу, має чимало випробованих робітників, витревалих, завзятих робітників, як Микола Грубрин, П. Андрущак, П. Гайка, Гр. Пастушенко і др. Вона осуджує політику Риму супроти нашого народа. В дискусіях густо часто підкреслює, що Рим в своій політиці поступає супроти слабших народів гірш бісурменів, бо, мовляв, бісурмени своїм воїнам забороняли вганятись до християнських церков, де натомість Рим поступає инакше, дивлячись прижмуреним оком на те, як ученики і опора Риму Ляхи звсечують українські церкви і забирають їх насильно у свое посідання.

2. Група коло православної церкви обедиує около 65 родин, Українців націоналістичних переконань. Це люди головно Галичане, які мріють і моляться не лише за Галичину, а взагалі за цілу Україну. З діяльнійших членів цеї групи треба згадати о. Запаринюка, гр. Качмара, братів Коцюбів, С. Рихлія і др.

3. Треті групу творять большевики, партійники і „симпатики". Число членів около 50. Ця група здисциплінована, рухлива й жива. З трудолюбивих й чимало начитаних робітників можна назвати гр. Дубеця, Маріцана, Бортника, Стельмаха і Лисого.

4. Четверту групу творять греко-католики, яких можна начислити около 40 родин. Ця група гуртується при греко-католицькій церкві і домі Просвіти. „Має" вже від кільканайцять літ церкву і парохіяльний будинок (мешкання для священика) та від року т. зв. Дім Просвіти. Із членів цеї громади треба назвати трох тямущих громадян: О. Шабатуру, І. Шмігановського і П. Федорціва. Між нею є чимало неграмотних і поважне число мішаних подруж (грек.-кат. з римо-кат). Торкнувшись неграмотних, треба з приємністю підкреслити, що три повисше наведені групи під тим оглядом стоять краще, бо між ними мабуть і одного неграмотного не знайдеться. Рівнож не знайдеться між трома висше згаданими групами і таких мудрегелів, котріб горлали, що їх діти тут роджені і вони є народности „Міннеаполіс-Міннесота". Помимо всего ця група по своій змозі намагаєсь проявити деяку роботу, в більшости одначе живе мріями, що колись прийде до сконсолідовання всіх Українців в „одно". Ця група молиться за наших владик, щоб вони нарозумились і зачали ділати для добра нашого народа, взявши під розвагу, що доконче навіть нашим епископам треба підпорядкуватись стремлінням загалу. Чи Бог вислухає її мольби — побачимо!...

5. Пяту „ідеольогічну" групу творять українські бадачі св. Письма та всякі індепендентні, числом найбільші, котрих, на мою думку, деякі „душпастирі збили з пантелику".

Колись мені не могло поміститься в голові, щоб наш брат зі старого краю ще дуже релігійних, міг причалити аж до індепендентів або до бадачів. Наколиб не устна народна словесність і не ті жахливі „легенди", сотворені „життям" „поклиникох" до проводу, то я до нині не мігби зрозуміти цеї проблеми. Завдяки одначе цвітучій словесности і устній традиції можна собі не одно витолкувати. І так тутешна словесність росказує прекрасні історії з життя-буття своїх парохів. Хто почує ті історії, не подивується релігійним розколам. Славний о. Курилло залишив тут по собі богато і то дуже богато легенд, які ожили, відколи о. Курилло зачав давати науки д-ру Мишузі. Краще булоби для о. Курилла не виявляти свого імени публично. Хай люди не нагадують собі його. Краще буде коли призабудуть.

Наш брат, бідняга, побачивши на власні очі аморальний провід, здригнувся. Він з болем душі кинув свою організацію і пішов самопасом. З болем серця приходиться мені сьогодня доходити цих сумних конклюзій і я певний, що трафляться розперезанці і нападати будуть, що я безбожник і валю те, що „так тяжко будувалось".

Ні Браття, я не маю й на думці побороваати чи валити, щось здорового, ділаючого на добро нашого народа — я поборюю облуду-гниль в солодкій надії, що завтра буде у нас в громадській праці порядок і нове життя.

Повернусь знова до життя Українців в Міннеаполіс. Серед пятьох груп, згаданих висше, видно чимало терть, на мою думку, ведучих до виздоровлення. Тут панують тертя між Українським Народним Домом, українською православною церквою а греко-кат. Колишні парохіяне церкви св. Константина нині стоять у двох собі ворожих таборах. Від кількох місяців обсервую обі сторони і бачу, що боротьба приносить користь — нове, молоде життя.

Конкордат дуже пошкодив греко-кат. церкві. А винні тому епископ Богачевський та ті священики, що, як у нас, боронили конкордату. Розкол повстав у нас ще й тому, що греко-кат. церква не є заінтабульована на нарід. Дім „Просвіти" рівнож звязано дуже штучно з церквою, а це непотрібне і тільки дразнить нарід.

Конкордат як видно, тут в Америці виконав Геростратову роботу. Він поділив і тутешну громаду на 2 табори (греко-кат. і укр. прав.), що потягнуло за собою збудування укр. прав. церкви за 30,000 долярів.

Присвятивши чимало місця „оригінальній корпорації т. зв. Тут годиться ще підкреслити, що дуже великим злом є це, що в Америці немає центра, який би зумів виробити статут для „Просвіти" чи Українського Народного Дому і повязати самопасом „проспеуючі" лише інституції з собою. Булаб сьогодня централя Просвіти чи Народного Дому, бувби оден статут, булаб контроля з центра, булиб конвенції, булоб і краще громадське життя.

О скільки мені здається, Канада під тим зглядом стоїть краще, бо мені доводилось читати статут Українського Народного Дому, котрий істнує не сам для себе, але вяже в одну органічну цілість всі Українські Народні Доми.

На принціпі требаб ще бодай коротко сказати про укр. школи в Міннеаполіс, яких тут є чинних 3. Дві (на N. E. і N.) веде Український Народний Дім, а одну на N. E. ведуть большевики. Всі три школи мають около 120 дітий. До сьогодня трудно було тут зорганізувати одну спільну школу, якаб істнувала як школа для школи, а не як апарат для „полекти". Тепер в гр.-кат. церкві є парохом о. Велигорський, котрий симпатичнійше як його попередники ставиться головно до української школи. Хочеться вірити, що рідна школа буде тут в Міннеаполіс поставлена на ноги, бо без своєї школи всі українські діточки внедовзі „вимруть" для свого народа.

Д-р Володимир Клодницький.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

В. о. Копитчак: Просимо подати Вашу адресу. Зібрано для Вас $41.

ВІДОЗВА

До односельчан села Токи, пов. Збараж.

Комітет до відбудови Народного Дому в Токах скликує надзвичайні збори, на котрих буде присутний Теодор Яворський, який вернув щойно з Галичини і справу Народного Дому нам представить. На ті збори запрошується всіх Токівчан, як рівнож всіх тих, котрі інтересуються справою Народного Дому в Токах.

Збори відбудуться в неділю дня 15-го серпня (August) о годині 2-ій пополудни в Українськім Робітничім Клюбі ч. 36 Bogart Street, Brooklyn, N. Y.

Комітет.

ЮВИЛЕЙ ЛИТОВСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ ЗОФІЇ БАҐДЖІУНІОТЕ САКАЛІЄНЕ

(Надіслана стаття).

Є люде, які за найменшу роботу для громадянства домагаються зараз заплати і признання. Але є такі, що щиро працюють для загалу, але про славу не дбають ні про признаннє. До них належить живуча в Америці Зофія Баґджіуніоте Сакалієне, редакторка і громадянська діячка. Литовка і приятелька українського народу.

Приїхала вона до Америки з Литви в дуже молоденьким віці. Серце її рвалося до науки. Хотіла покінчити високі школи, але не було до цего засобів. Не маючи змоги скінчити університету, пішла вона за приміром того ученого, що сказав: „Збірка добрих книжок це ще більше як університет". Тому взялася вона до читання, ходила до бібліотек, на наукові відчити, а далі зачала брати участь в громадянськім життю. В праці по товариствах вона все була на першім місці.

Від 1916 р. почала писати до часописей литовських та всілякого рода видавництв, підписуючися псевдонімом Пушайте і Рутеле.

Вийшовши в 1918 р. заміж, не перериває своєї громадянської праці. В 1923 році покликано її на редакторку журналу „Литовські Жінки". На тім місці працює вона досі і то з великим успіхом. Ві її писаннях знамене дуже гарний стиль.

Тому, що цего року припадає 10-літна річниця її літературної праці, хотів я подати про цю згадку і до „Свободи", бо знаю, що Українці інтересуються Литовцями і їх життєм, подібно як ми Литовці українським. П-ні Зофія Сакалієне є того рода писателька, яка побільшує своїми творами скарбницю не тільки литовської культури, але й загально-людської.

При тій нагоді подаю до відома Українцям в Америці, що в часі від 23 до 25 серпня відбудеться в Филаделфії дванайцятий зїзд Союза Литовських Жінок, якого орган редагує п. Сакалієне. Було би дуже приємним для Литовців, колиб Українці, а головно українські жінки заінтересувалися тим зїздом. По інформації найкраще писати на таку адресу:

Miss Ona Unguraite,
333 Wharton St.,
Philadelphia, Pa.

Казис Відікавскас.

НА ТЕРЕНІ БОРОТЬБИ ЗА УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ НА БУКОВИНІ.

Сьогоднішня свідома українська Буковина живе вся боротьбою проти румунізації школи. Що-найширші селянські і робітничі маси, а також краща частка інтелігенції скликають віча і підносять свій протест проти гноблення української людности Буковини. Перед трома тижнями відбулося в Чернівцях досить імпозантне віче. Вся німецька черновецька преса, як робітнича так і буржуазна, подала в цілости або у виїмках резолюцію того віча. „Тільки орган п. Лукашевича „Рідний Край" не згадав нічого ні про віче, ні про зміст резолюцій" — пише черновецька „Боротьба". На думку „Боротьби" це не сталося неспоціванкою, бож відомо, що й до парляменту Румунії Лукашевич і Лисан прийшли, як поплічники румунських панів та зрадники свого народу, — тож не за українізацію школи, а за румунізацію її мають боротися пани-депутати румунського парляменту.

Таку-ж гостру оцінку зрадницької діяльности згаданих панів дає і львівське „Діло", в числі з 22. липня називає Антона Лукашевича й Юру Лисана людьми, „здатними до ріжних інтересів, тільки не до боротьби за національні справи народу".

Обурення діяльністю перекидьків з українського табору до румунського стану, що особливо стало на очі населення в шкільній справі, невимовне. Буковинський „Форвертс" наводить листа Українців до п-на Лукашевича, що говорить таке:

„Вельмишановний фон Лук. Лукашевичу! Вам, певно, відомо, що на Буковині мешкає 400.000 Українців, що розмовляють своєю рідною мовою. Ви також знаєте, що ці 400 тисяч Українців посилали своїх дітей до шкіл, щоби вони дістали там освіту на рідній мові. Ви також, певно, прочували, що з цих шкіл, де діти навчилися рідньої мови, ту мову вигнано, а всі українські школи зрумунізовано. Яких заходів ужили Ви, щоб не попустити такого глуму над цілим народом та щоби відвести замах на його культурне надбання?... З таким запитанням звертаємося ми до всіх Українців-аверескаників, що вчепившись за матню генерала Авереску, гадають допомогти здійсненню прав свого народу".

Колективний автор цього отвертого листа пропонує п-ну Лукашевичеви негайно отверто сказати в сенаті, чи вважає він для себе обовязковим хочаб той куцый національний програм, під прапором якого він на останніх виборах до парляменту збирав голоси Українців для свого повелителя Авереску.

Боротьба за рідну школу, розпочата Буковинцями, щодалі опановує ширші кола населення. Після останнього черновецького (всебуковинського) віча до міністерства освіти надсилаються заяви з вимаганням заведення української мови по школах. По містах та селах, по хатах і фабриках та школах під тією петицією збирається підписи населення. Робітники, селяне, інтелігенція — всі, кому близькі інтереси буковинського населення, охоче підписують ту петицію й радо складають по 4 леви потрібних на штемплі.

Підписів зібрано вже не одну тисячу.

Щоби по шляхоцьки.

Скаржився шляхтич шляхтичеві:

— Згубивем папушку тютюну — та коби хоч шляхтич його найшов, бо він його файно покриши, зложи до файкі і спалі го. А як знайде гуцьот хлоп, то пушками пощипає — зложить до люльки і так скурять.

ЖАБИ І КОРОПИ.

В одній шлеській німецькій ґазеті читаємо таке:

„В посілости Варбурн спустили став, аби розділити з нього риби, коропи ріжних річників. Тисячі коропів лежало в намулі, а робітники перебирали риби, збираючи їх до кошів. Притім дописувач нашої ґазети запримітив, що головно на більших коропах сиділи жаби з розчепіреними ногами. Ставничий же пояснив, що жаби то дуже небезпечні вороги коропів і на рік можуть знищити в ставі 1—4 проц. риби. Жаби вискакують коропови на спину, а передніми ногами сильно причіпляються до очий нещасної риби. Потім жиють так на коропові, з його слизи й поживи, яку він має в роті.

„В отвертій, скорій воді коропи не так дуже бояться жаб, бо струєю скоро втікають перед ними. Та коли жабі вдасться вилізти на спину коропа, то він уже пропав, бо жаба так цупко держиться, що ніяк йому її позбутися. Смерть коропа наступає найдовше 2—3 тижні, наслідком того, що жаба причіпляється передніми ногами в очні ями коропа. Наслідком того очи коропа випливають, він сліпне і мусить гинути з голоду. На доказ підняв ставничий коропа, що важив приблизно півтора кіля. На коропі сиділа жаба, яку тільки з великим трудом удалося скинути з тіла риби. Корол цей був жовтішої краски, як здорові риби, і виявляв уже тільки дуже слабі знаки життя".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 73, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в неділю, дня 15. серпня, о першій годині пополудни в Базар Гали під ч. 155 Willard Ave. Члени довгуючі повинні вирівнати свої залеглі вкладки, коли того не зроблять, будуть суспендовані. На мітінґу пороздаєс ьстатут. Теперішна адреса секретара: 19 Robinson St., Providence, R. I.

МЕКАДУ, ПА. Бр. Сошествія св. Духа, від. 7, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудесь о 3-ій години попол. в неділю, дня 15. серпня, в гали церковній при Вест Блейн Стріт. Є важні справи до полагодження тому кождий член повинен явитися на сім мітінґу. — Д. Капітула, предс.; П. Пухир, секр.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Бр. св. О. Николая, від. 4, повідомляє своїх членів місцевих і позамісцевих, що місячний мітінґ відбудеться в суботу дня 14. серпня, о годині 7.30 в Народнім Домі на долі міста, 72 Моріс Ст. Проситься членів явитись на сей мітінґ, бо є важні справи до полагодження. — Йосиф Крайник, предс.; аВсиль Глива, кос.; Семен Кусень, секретар.

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. Повідомляеться членів Тов. Зап. Січи, що місячний мітінґ відбудеться в пятницю, дня 13. серпня в гали Укр. Нар. Дому, точно о год. 7-ій вечером. Обовязком кождого члена прибути на час. — Юрій Гвіздь, секр.

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 3, повідомляє всіх своїх членів місцевих і позамісцевих, що місячний мітінґ відбудеться в пятницю, 13. серпня, о годині 7.30 вечером, в гали церковній на South St. Проситься всіх членів явитися на сей мітінґ і заплатити свої вкладки. Неявившийся член буде караний після статута Товариства. — Уряд Товариства.

БРИДЖПОРТ, КОНН. Т-во Укр. Січ від. 59, повідомляє всіх своїх членів і членкинь, що звичайний мітінґ товариства відбудеться в суботу, дня 14-го серпня, о годині 7-ій вечер, в гали церковній під ч. 34 Біч ул. Проситься всіх членів приходити точно на час, щоби можна мітінґ перепровадити за одну годину. Проситься всіх тих членів, котрі все ще затягають свої вкладки до місцевої каси, щоби довг свій сповнили, бо вразі якогось нещастя, щоб не нарікали на місцевих урядників і на Союз. Кождий член має прийти точно на час. — Мих. Галькевич, секр. фін.

СКРЕНТОН, ПА. Тов. Над Збруча, від. 280, повідомляє своїх членів, що мітінґ відбудеться 15. серпня в Укр. Гор. Клюбі, 618 W. Lackawanna. Проситься членів прибути на мітінґ; буде звіт контрольної комісії з пів року як також справа Сиротинця. Неявившийся член підлягає карі після ухвали мітінґу. — Ев. Ґрещук, предс.; В. Захарчук, секр.

КІНҐСТОН, ПА. Бр. св. Василія Великого, від. 278 з Вилкс Берре, Па., повідомляє своїх членів, що слідуючий мітінґ відбудеся дня 15. серпня, в гали церковній зараз по Службі Божій. Повинностю кождого члена бути присутним на сім мітінґу. Проситься тих членів, котрі ще не дали своїх вкладок на Сиротинець, щоб старалися виповнити свою належитість. — Йосиф Крохмалюк, писар.

КЛІВЛЕНД, О. Сим повідомляється всіх членів Тов. ім. І. Франка, від. 339, що місячні збори відбудуться в неділю, дня 15. серпня, в У. Н. Домі, в першій годині пополудни. Проситься всіх членів прибути на означений час. — Н. Ковталюк, рек. секр..

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Тов. „Любов", від. 45, отсим повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в суботу, дня 14. серпня 1926 о години 7-ій вечером в льокали Тов. Укр. Амер. Горожан, 847 N. Franklin St. До полагодження є дуже важні справи. Упоминаєсь довгуючих о вирдівнанне вкладок. Приймаєсь нових членів до Союза і Товариства. — М. Качмарчик, предс.; Д. Веселик, кас.; М. Рибак, секр.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. Тов. Любов, від. 370, завідомляє своїх членів і членкиць, що мітінґ відбудеться в неділю, дня 15. серпня, о другій годині пополудни в гали церковній, 127 Парк ул. Кождий член має явитися на час означений, бо є пару справ важних до полагодження, і будесь роздавати статути У. Н. С. при збиранню вкладок. — Мих. Довгий, предс.; Н. Хабінець, секр.

БРОНКС, Н. Й. Збори Товариства Любов, від. 298, відбудуться в суботу, дня 14. серпня, о год 8.30 вечером під ч. 1130 Аавтерн Булевард, 1-ий поверх. — Уряд.

КЛИФТОН, Н. ДЖ. Тов. Укр. Січ, від. 182, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудесь о 2-ій годині попол., в неділю, дня 15. серпня, в гали парохіяльній під ч. 47 Hope Ave., Passaic, N. J. На порядку нарад є важні справи до вирішення. Всі члени обовязані явитися на час, довгуючі члени мають явитись і вирівнати свої залеглі вкладки. — М. Пипюк, предс.; Гр. Яськів, секр.

РОВЕЙ, Н. ДЖ. Отсим подаєся до відома членам Тов. Згода, від. 294, що мітінґ відбудеся 15 .серпня, в неділю, пополудни о годині 3-ій в гали церковній на Ґренд стріт. Проситься членів явитися на мітінґу бо є важні справи. Комітет першого і другого пікніку будуть здавати рахунок. Будесь роздавати статут тим члена, що не мають ще статута. Проситься членів, котрі ще не зложили своєї жертви на Сиротинець, щоби зробили се на сім мітінґу. — С. аБюс, предс.; Н. Моссора, секр.

ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ. Тов. Українська Січ, від. 170, повідомляє всіх своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в пятницю, дня 13-го серпня, о год. 7.30 вечером, в гали Народного Дому, 72 Моріс стріт. Проситься всіх членів прибути на сей мітінґ. — Г. Павлик, секр.

КОТСВІЛ, ПА. Тов. Богдана Хмельницького, від. 248, повідомляє своїх членів, що звичайний мітінґ відбудеся дня 15. серпня, в неділю зараз по Сл. Божій, в гали церковній. Проситься всіх членів прийти на мітінґ. Також проситься тих членів, котрі ще не дали своєї належитости на Сиротинець, щоби зложили свої жертви на сім мітінґу. Дальше взиваеться членів, щоби записували свої діти до У. Н. Союза, бо се є найліпша орґанізація як для старших так і для дітий. — Йосиф Казюта, предс.; Ант. Зупко, кас.; Іван Іванішів, секр.

ОЛИФАНТ, ПА. Бр. св. Кирила і Методія, від. 86, повідомляє всіх своїх членів, що мітінґ маєся відбути на 15. серпня, в неділю зараз по Сл. Божій. На сей мітінґ має явитися кождий член і вирівнати всі свої залеглости, бо інакше буде суспендований. Кождий член має зложити жертву на Сиротинець від пять долярів найменьше. Неявившіся члени на сей мітінґ будуть карані після статута У. Н. Союза. Герій Сайкевич, предс.; Олекса Шийка, кас.; Трофим Мороз, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Іван Франко.

ПАНСЬКІ ЖАРТИ.

ПОЕМА

ОСТАННІХ ЧАСІВ ПАНЩИНИ.

(3)

Не знаю, за що, але люто,
Усею кровю, всім нутром
Він не любив панів, мабуть-то
За те, що сам не вмів в їх тон
Попасти, чув себе між ними
Чужим, мов сирота яка.
Вони-ж на нього звисока
Гляділи й жартами бутними
Принижували бідака.
А то потихо ще шептали,
Що мав оказію таку,
Що раз пани йому нагнали
І стиду, й болю, і ляку.
Була се вість, мабуть, правдива,
Що пан один із добра-дива
Йому за пів бутельки пива
Трохи не вкоротив віку.

Він ще в молодших був літах,
Що йно авансу дослужився
І все з панами руку тяг,
Бо до одного приблизився,
В якого донечка була —
Не одиначка, та вродлива,
При тім весела і жартлива,
До нього зовсім не спесива;
Отак фіглярочка мала.

Комісар пана добре знавши,
Нераз у-нього побувавши
За ділом зразу, а потім
І прошений як гість у дім,
Нераз з панями забавлявся,
І хоч поважно все держався,
Манюсі якось раз признався,
Що рад би цілою душею
Її побачити своєю.

Манюся злегка запаліла,
Всміхнулася і заніміла,
А потім стиха відповіла:
„Помув пан з мамцьов!" — і пішла.
Комісар сам був у покою.
По хвилі ступою тяжкою
Пані добродійка ввійшла.
„Вем, то пан ма сен до Манюсі.
То бардзо добже, але мусі
Пан з ойцем мувіць, бо без него
Не децидуєн сама тего."

За пів години вже сидів
Комісар в пана в кабінеті
І, дожидаючи, глядів
На гостей, що, обсівши стіл,
Сиділи мирно при лябеті.
Сидів і ждав зо дві години,
Аж по закінченню гостини
Пани розїхались. Тоді
Пан дідич до слуги озвався:
„Ану, Михайле, тут постався!
Бутельку пива принеси,
Дві склянки й кусень ковбаси,
А потім дай до стайні знати
Там до стаенного Гриня,
Щоб комісарського коня
Казав негайно осідлати!"

Слуга сповнив, що пан велів.
Пан дідич весело присів
Біля комісаря й почав
Балакати про се й про тее.
Комісар слухав мовчки, ждав,
А пан, знай пива доливав,
Але про діло те слизькее,
Яке комісар розпочав,
Він ані слова не згадав.

Допили пиво, втім слуга
Доніс, що кінь уже готовий.
Пан дідич чемно налига:
„Но пій пан еще до полови!"
Комісар випив і устав
І, помовчавши, запитав:
„Но, якже пан добродзей мисьлі
В тей справе, цо мувіла пані?"
„О прошен, прошен, товар тані!
Дзісь еще, тераз зараз в ноци
Заржондзен вшистко, цо в мей моци,
Бисьми на добре оба вишлі."

І, більш не кажучи нічого,
Комісаря аж до самого
Коня провів і підсадив,
По плечах попляскав приязно,
Потім щось муркнув невиразно

І моментально, без полики
Кропиви корчик невеликий
Під хвіст коневі вгородив.

„Ну, прощавайте! В ласці Бога!
Щаслива, пане, вам дорога!"
Сказав і свиснув. Кінь рванув,
Підскочив і в гальоп пустився.
А пан комісар не хрестився,
Не дякував і не прощався,
За шию лиш коня вхопився
І вихром із двора помчався.

Мчав, поки мчав, по рівнім полю,
Та як притрапився рівчак,
З коня звалився неборак
І тут зомлів з тяжкого болю.
Урвищі там його найшли,
До міста возом відвезли.
Тяжкую перебув гарячку
І довго ще терпів від кольки,
Кахикав потім літ із пять,
Зарікся більше не сідать
Ні на коня, ані на клячку,
Й не залишився до Польки.

І відтоді на всіх панів
Нетайний і завзятий гнів
Комісар мав у своїм серці.
На панський не ступав поріг,
За те з панами, де лиш міг,
Зводив він юридичні герці.
А був він у циркулі сила,
Трохи не старості рівня.
І не було такого дня,
Щоб рук його не доходила
Якась замотана й немила
Панів з хлопами колотня.

Тому не дивота, що много
Панам давався він в знаки,
І за порадою до нього
З всіх сіл ходили мужики.
І що то вже пани робили,
Аби позбутися його:
До ґубернатора ходили,
Писали скарги, голосили,
Що люд бунтує, що свого
Пани непевні, що готові
Хлопи вже до розливу крови,
Не хочуть панщини робить.
Та всі ті скарги пропадали,
Комісаря не підкопали,
Ні навіть не могли сплямить,
Бо ввесь округ спокійний був;
Самі-ж пани в ґубернськім світі
Являлись в кепській кондуїті,
Комісар ані в вус не дув.

Так от до нього то вдались
Селяни наші. Аж підскочив,
Коли почув, що наторочив
Наш хлопський ум. „Путуйте лиш!
Не пійтесь! Хай лиш пан стріпує
Вам поронити, то почує
Таке, якого ще не чув.
Путуйте! То-ж цісарська воля,
Шоп в коштій весі пуля школя,
Шоп коштий хльоп письменний пув".

Отсі слова були для нас,
Мов спраглому вода погожа,
Немов правдива ласка божа
В село зійшла. Народ нараз
Почав сходитися, розмовляти,
На школу вже й складки збирати,
Мов пана й в світі не було.

Гай, гай, та швидко ми почули,
Що через рів та й в рів стрибнули!
Дізнався пан, про що село
Загомоніло. Двацять чільних
Провідників тих „рухів шкільних"
Прикликав, не сказав ні-гич,
А лиш по черзі простирати
Велів і кождому вліпляти
По двацять солених палиць.

Потім сказав: „А що то, чую,
Що школу вашмосці будують?
Що-ж, гарно! Й далше так робіть!
Вже почали збирати складку?
Так се від мене вам завдатку.
Чи може мало ще? Скажіть!"
Слова ті, з усміхом, крізь зуби
Щідив він, але враз поблід,
Ввесь задріжав, зціпились губи,
В очах заблис зловіщий світ.

„Га, хами!"—крикнув він,—„гадюки!
Вам школи треба? Знаю я,
Куди ви гнете! Не азбуки,
Вам волі хочеться! Змия,
Не хлоп! Мовляв: письма лизну,
То хто тоді на панщину
Мене посміє гнать? — Ідіть!
Не попадайте в мої руки,
Бо лихо буде! Лиш, їй-Богу,
Якщо про школу ту дурну
Ще раз почую, то такого
Вам всиплю бобу солоного,
Що замакітриться вам світ!"

Та помилився пан сим разом:
Гадав побоями злякать,
А роздразнив ще більш. „Згибать,
То згинем!" — стали всі кричать, —
„А не уйде йому се плазом,
Не зречемось ми правди свої!"
І зараз скаргу подали
За самовільнії побої
На пана. З уряду пішли
Допроси. Пан кричав, казився,
Та вже на буки не щедрився.
От так ми й школу завели.

Та тут наш клопіт не скінчився.
Прийшлось учителя шукать,
Бо піп не міг сам постачать.
Та що ми згодимо якого —
Пан незабаром шасть-не прасть
То до рекрут його віддасть,
То перемовить та до свого
Двора візьме, то наляке
Погрозами, то посилає
Своїх людей в шкільні години,
Щоб школі пакости робили,
Дітей щоб гнали в панський сад
Хрущі, гусільниці збирать.

Та й ми теж пану не спускали,
Все до циркулу скарги слали;
Комісар нам в пригоді став.
Чимало пану досолив він,
Та й пан-ж ворога нажив він,
Бо той за все вину складав
На „Шваба". Довго клекотіла
Вражда між нами, аж схотіла
Недобра доля раз закипіть:
Звела їх враз в чужому домі.
Удрівши Шваба, пан в ту мить
Прискочив, руку відвернув,
І, поки здержали знайомі,
Комісаря в лице ливнув.

Скандал зробився, і не знати,
Як здужав пан його замняти,
Але комісар не забув
Образи, ждав пори, хилився,
І таки за своє помстився,
Та так, що пан ще гірш почув.

Отак два роки колотились,
А, тимчасом, в селі змінилось
Чимало. Арендар старий
Умер, настав якийсь новий,
Та хитрий з біса. Він то пана
Підмовив — своїм громадянам
Горілку дешевше пустить.
„Одно, що будуть більше пить,
А друге те: громада пяна
Не буде й бунтів підносить."

І, справді, в ті жидівські сіти
Людей попалося досить.
А Жид у коршмі сюди й туди
Підпитим клепле: „Стид вам, люде!
Піп водить вас усіх за ніс.
На що вам в школу слати діти?
На що вам з паном задиратися?
Що при тій школі упиратися?
На що вам школа? Хай їй біс!"
І от поволі почалася
Зараза з коршми й потяглася
Із хати в хату. Не було
Вже згоди в радах так, як перше,
Бо вже й дітей чим раз то менше
Ходило в школу. Все село
Якесь німе, понуре стало,
Лиш співом пяним, знай, лунало
Та панщини ярмо тягло.
Здавалося, що благогодне
Оте зворушення народне
Пропало, порохом пішло.

VIII.

Тверезість у селі, — Пан і піп. — Гостра розмова. — Попівське сумління. — Пан їде до Львова.

Аж враз ні з сього, ані з того
В селі щось сталося нового:
Урвався слід, шинок спустів,
Всі люде якось посумніли,
Понуро мовчки ще терпіли,
Та пан відразу зрозумів,
Що не добром се пахне. Зразу
І догадатся він не міг,
Яку і відки се заразу
Навіяв біс якийсь на всіх.
Та, певний того, що ніхто ту,
Хиба лиш піп один бунтує,
Почав розвідувать, і чує
Ось про яку попа роботу:
Де тілько трапляться хрестини,
Чи похорони, чи родини,
Чи так в село де для гостини
Попа запросять — за столом
Усюди йде одна розмова:

„Пора вам, дітоньки, з шинком
Розстатися! Побійтесь Бога!
Горівка зводить вас з ума.
Горівка — то чортівська справка.
Себе жалійте! Йде зима,
А в хаті і чобіт нема,
А Жид нассавсь уже, як пявка!
Хоч на дітей своїх глядіть!
Голодні, голі, хорі, темні!
Що вийде з них? Тепер же світ
На світлі, не на тьмі стоїть.
Вже не досить ті скиби земні
Перевертать, а треба вміти
З людьми по-людськи гомоніти,
Не дать кривдить себе ніяк,
Стоять за себе й за громаду.
А як же дасть собі пораду
Невчений, темний, ще й пияк?"

Бо, деякі з двірні казали,
Що в церкві деколи бували,
Що й там на казанях раз-в-раз
Піп про тверезість промовляє,
Шинки, Жидів, горілку лає,
І каже, що вже крайній час
Зовсім її покинуть пити.

Пан став на місці мов прибитий,
Почувши се. „Ось як воно!
Зовсім пора покинуть пити!
По що-ж мені її палити?
Чи маю, може, свиням лити?
Попові, мабуть, все-одно,
Та не одно мені, о, ні!
Се-ж бунт! Та-ж він в мою кишеню
Виразно засуває жменю!
Найліпший дохід! Ей, панотче!
Сього терпіти й чорт не схоче!
Насилмісць тут попа призвать!"

І мнучи, скорою ходою
Ходив у злости по покою,
Плював, сідав, вставав опять.
Прийшов пан-отчик, поклонився
І близь порога зупинився,
В руці держачи капелюх.
Глядів тривожно та несміло,
Обличчє зблідло, побіліло,
Мов ввесь уйшов аж в пяти дух.
Згори, мов на собаку буру,
На ту непоказну фігуру
Пан марсом своїм поглядів,
І сплюнув, вільною ходою
Пройшов два рази по покою,
А піп стояв, мовчав, тремтів.

Вкінці пан звільна наблизився
І аж над самим похилився
І різько, гостро запитав:
„Єгомосць, чи ви дурнем стали,
Чи зроду розуму не мали,
Чи вам дурниць хто нашептав?
Чого ви шию самохіть
Все пхаєте мені у сіть?
Хиба на те вас ваші власти
Попом поставили ось тут,
Щоб ви напроти мене люд
Підбурювали до напасти
І вчили панську власність красти?"

Піп аж додолу похилився
І ввесь тремтів, перехрестився,
Та пану в очі все дивився.
„Се ясне-пану набрехали", —
Сказав несміло.

(Дальше буде).